

ἀφή, ὀσφρησις, αἰσθησις καὶ γεῦσις ἤρξαντο λειτουργοῦντα. Ὁ δὲ ἐστερημένος ζωῆς ἀνθρώπινος ὁργανισμὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, ὃν αἰσθητικὸν ὁ ὅρος «ψυχὴ ζῶσα» ὁ ἐν τῷ ἀναγραφέντι ρητῷ μνημονευόμενος, ἤδη ἐπετεύχθη. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἔκφρασις «ψυχὴ ζῶσα» σημαίνει οὐδὲν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τῆς ἐκφράσεως «αἰσθητικὸν ὄν.» τ. ἔ. ὃν ἐπιδεκτικὸν αἰσθήσεως, ἀντιλήψεως καὶ σκέψεως.

Πρὸς τοῦτοις, καίτοι ὁ Ἀδάμ ἦτο τέλειος κατὰ τὸν ὁργανισμόν του, ἦτο ὁμως ἐπάναγκες δι' αὐτὸν ὅπως διατηρήσῃ τὴν ζωὴν, τὴν ψυχὴν ἢ αἰσθητικὴν ὄντιότητα, μεταλαμβάνων ἐκ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν ἡμάρτησεν ἐξεδίωξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ κήπου, «μήπως ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ λάβῃ καὶ ἀπὸ τοῦ δένδρου [πληθυντ., δένδρων ἢ ἄλλους] τῆς ζωῆς, καὶ φάγῃ καὶ ζήσῃ αἰωνίως [τ. ἔ. τρώγων συνεχῶς]» (Γέν. γ'. 22). Πῶς ἡ ὁμίχλη καὶ τὰ μυστήρια διασκεδάζονται πρὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τοῦ λάμποντος ἀπὸ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ!

Ἀλλὰ καίτοι ἡ παροῦσα κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἐξ αἰτίας τῆς πτώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον πολὺ ἀπέχει τῆς ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ τελειότητι καταστάσεώς του, ὅποτε ὑπὸ τοῦ ὑψίστου Κριτοῦ ἀπεκλήθη ὡς «λίαν καλός», — ἐκ τούτου δὲ τινες, διὰ τῆς καλλιιεργίας τῶν ὑποδεεστέρων τῆς σκέψεως ὁργάνων, καὶ τῆς ἀποτυχίας των ὅπως χρησιμοποιοῦσιν τὰς ἀνωτέρας διανοητικὰς αὐτῶν δυνάμεις, περιώρισαν καὶ κατέστησαν ἀνίκανα τὰ ὅργανα ἐκεῖνα τοῦ ἐγκεφάλου, τὰ ἀντιπροσωπεύοντα τὰς ἀνωτέρας αὐτὰς δυνάμεις, ἐν τοῦτοις τὰ ὅργανα ταῦτα ὑφίστανται εἰσέτι καὶ τυγχάνουσιν ἐπιδεκτικὰ ἀναπτύξεως, ὅπερ δὲν συμβαίνει ὁμοίως καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λίαν ἐγγὺς τέλεια εἶδη τῶν ἀλόγων κτισμάτων. Ἡ διαφορὰ ὅθεν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἔχει προικίσει τὸν ἄνθρωπον μὲ ἀνώτερον καὶ ἐξοχώτερον ὁργανισμόν, ὅπερ κατέστησεν αὐτὸν διάφορον τοῦ κτήνους. Ἀνθρώπος καὶ κτῆνος κέκηνται ὁμοίαν σάρκα καὶ ὀστέα, ἀναπνέουσι τὸν ἴδιον ἀέρα, πίνουνσι τὸ ἴδιον ὕδωρ, καὶ τρώγουσιν ὁμοίας τροφάς, καὶ πάντα εἶνε ψυχαί, ἦτοι δημιουργήματα κεκτημένα νοῦν ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἐν τῷ ὑπερτέρῳ σώματί του, κέκηνται

ἱκανότητα πρὸς ὑψηλοτέραν νόησιν, καὶ τίθεται ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐπὶ ὅλως διαφορετικοῦ ἐπιπέδου. Ἀναλόγως δὲ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ὑποβιβάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς ὁμοιότητος τοῦ Πλάστου του, λέγεται ὅτι εἶνε «κτηνώδης» — ἐγγύτερον ὁμοιάζων πρὸς τὰ κτήνη, ἔστερ-
ρημένος τῶν ἀνωτέρων καὶ ἐξοχωτέρων συναισθημάτων.

Ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας αὐτῶν ἀρχίζουν νὰ διανοίγωνται, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ζήτημα, ὥστε νὰ βλέπωσι πλεον ὅτι ἡ λέξις «**ΨΥΧῆ**» σημαίνει νοητικότητα, ὑπαρξιν, καὶ ἡ λέξις «**πνοή**» ἢ «**πνεῦμα ζωῆς**», σημαίνει τὴν θείαν δύναμιν πρὸς ζωὴν, δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν εὐχερῶς ἐκ τῶν προεκτεθέντων, ὅτι πᾶν κτίσμα τὸ ὁποῖον κέκμηται συνείδησιν ζωῆς ἔχει, πρῶτον πάντων, σῶμα ἢ ὁργανισμόν, δεύτερον τὸ ζωογονοῦν τὸν ὁργανισμόν αὐτὸν πνεῦμα τῆς ζωῆς, καὶ τρίτον, ὑπαρξιν, ὄντιότητα, ψυχὴν, ὡς ἀποτελεσμα. Παράδειγμά τι τὸ ὁποῖον βοηθεῖ τινὰς εἰς κατανόησιν τῆς ἀνωτέρω προτάσεως εἶναι ἡ ὁμοιότης ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῆς θερμότητος καὶ τῆς ψυχῆς. Ἐὰν εἰς βῶλος ἄνθρακος τεθῇ ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι προσιτὸς εἰς τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναφλεγῇ, νέον τι θέλει παραχθῇ, — ἡ **θερμότης**. Ὁ ἄνθραξ δὲν εἶναι ἡ θερμότης, καίτοι κέκμηται τινὰς ἐκ τῶν ἰδιοτήτων, αἵτινες, ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας, θὰ ἠδύναντο νὰ παραγάγῃ θερμότητα ἄλλ' οὔτε καὶ τὸ ὀξυγόνον εἶναι ἡ θερμότης, καὶ ἐντούτοις, καὶ τοῦτο ἐπίσης, ὑπὸ εὐνοϊκούς τινὰς ὁρους, δύναται νὰ εἶναι στοιχεῖον πρὸς παραγωγὴν θερμότητος. Τοιοῦτοτρόπως, ἐπίσης, διὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν ἀναλογίαν, τὸ σῶμα δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ, καίτοι τὸ σῶμα κέκμηται τὰς πρὸς ἀνάπτυξιν ψυχῆς ἀναγκαίας ἰδιότητας οὔτε καὶ ἡ πνοὴ ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ψυχὴ αὕτη εἶναι ἢ παρὰ Θεοῦ ἐπελθοῦσα δύναμις, καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία πρὸς παραγωγὴν τοῦ αἰσθητικοῦ πλάσματος. Τὸ σῶμα, ὅποταν ἐνωθῇ καταλλήλως μετὰ τῆς πνοῆς ἢ τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς, παράγει νέον τι πρᾶγμα — ὑπαρξιν, ὄντιότητα, ψυχὴν, αἰσθητικόν τι πλάσμα.

Καὶ ἡ λειτουργία ἐπίσης τῆς διαλύσεως τῆς ὑπάρξεως

ταύτης—ὁ θάνατος δηλ., εἶναι ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὰ γεγονότα ταῦτα. Ἐὰν ἡ πνοὴ ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς ἀποσυρθῇ, ἀκολουθεῖ ὁ θάνατος. Τὸ ζήτημα ἤδη προβάλλει, Τὶ θνήσκει, Εἶναι ἡ πνοή, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θνήσκει; Βεβαίως οὐχὶ διότι ἡ πνοὴ αὕτη εἶναι στοιχεῖόν τι ἢ δύνამις, ὡς ὁ ἡλεκτρισμός δὲν ἐσκέπτετο οὐδὲ ἡσθάνετο, ἐπομένως δὲν δύναται καὶ ν' ἀποθάνῃ. Εἶναι λοιπὸν τὸ σῶμα τὸ θνήσκον; Ἀπαντῶμεν ἐπίσης, οὐχὶ. Τὸ σῶμα ἐνδέχεται νὰ ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν, δι' ἧς ὁ Πατὴρ ζωογονεῖ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, κεχωρισμένον ἀπὸ τῆς πνοῆς ἢ τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς, οὐδεμίαν ἔχει συνείδησιν, οὐδεμίαν αἴσθησιν, καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι θνήσκει ἢ το **ἄψυχον**, **νεκρόν**, πρὶν ἡ πνοὴ ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ ἐγένετο **ζῶν**, ἔμψυχον, ἐφ' ὅσον ἡ πνοὴ ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς ἦτο ἐν αὐτῷ, καθίσταται πάλιν **ἄψυχον** ἢ **νεκρόν**, ὅταν τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς ἀποσυρθῇ.

Τὶ λοιπὸν ἀποθνήσκει; Ἀπαντῶμεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θνήσκει εἶναι ἡ ψυχὴ, — ἡ αἰσθητικὴ ὄντιότης, ἣτις παύει ὑπάρχουσα. Ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ὄντιότης παρήχθη διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς πνοῆς, ἢ τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς μετὰ τοῦ ὁργανισμοῦ, καὶ ὅτι ὁ χωρισμὸς ἢ ἡ διάλυσις τῶν δύο τούτων ἐπιφέρει τὴν κατάπαυσιν τῆς ὑπάρξεως, τῆς ψυχῆς—ἣτις κατάπαυσις εἶναι καὶ λέγεται θάνατος. Ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀληθεύει ὅσον ἀφορᾷ τὰ κατώτερα ζῶα οὐδεὶς πρὸς σιγμὴν ἠθελὲ διαμφισβητήσει δὲν ἀληθεύει ὁμως ἐξίσου καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἄνθρωπον, τὸ ὑψιστον τῶν ζῶων, ὅστις ἐπλάσθη κατὰ τὴν νοητικὴν εἰκόνα καὶ ἡθικὴν ὁμοιότητα τοῦ Θεοῦ; Ἀπαντῶμεν ὅτι δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀληθὲς τὸ τοιοῦτον καὶ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ δύναται νὰ γείνῃ ἐξίσου καταφανὲς εἰς πᾶσαν λογικευομένην διάνοιον. Δὲν μᾶς λανθάνει ὅτι ὀλίγα τινὰ Γραφικὰ χωρία εἶναι δυνατὸν νὰ διαστραφῶσι καὶ παρανοηθῶσιν ὥστε τὰ ἀντιφάσκωσιν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἀλλὰ προϋόντες θέλομεν ἐξετάσει τὰ τοιαῦτα χωρία, καὶ θέλομεν εὑρεῖ καὶ ταῦτα ἐν πλήρει καὶ ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὰ προεκτεθέντα.

Λάβωμεν ἕτερόν τι παράδειγμα ἐξεικονίζον τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου ἡ ζωϊκοῦ σώματος, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς : ἐν ἐσβεσμένον κηρίον δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς ἄψυχον ἀνθρώπινον σῶμα ἢ πτώμα τὸ ἀναμμα τοῦ κηρίου παραβάλλεται πρὸς τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς, τὸν ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ χορηγηθέντα ἡ δὲ φλόξ ἢ τὸ φῶς παραβάλλεται πρὸς τὴν αἰσθητικὴν οὐσίαν, ἥτοι τὴν διάνοιαν ἢ ψυχικὴν ιδιότητα ἡ ὀξυγονοῦχος ἀτμόσφαιρα, ἡ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κηρίου ἐνουμένη πρὸς παραγωγὴν καὶ διατήρησιν τῆς φλογός, παραβάλλεται πρὸς τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἐνοῦται μετὰ τοῦ φυσικοῦ ὄργανισμοῦ πρὸς παραγωγὴν ψυχῆς ἢ διανοητικῆς ὑπάρξεως. Ἐὰν συμβεβηκός τί ἤθελε καταστρέψει τὸ κηρίον, ἢ φλόξ, φυσικῶς, ἤθελε παύσει οὕτως ἐὰν ἐν ἀνθρώπινον ἢ ζωϊκὸν σῶμα καταστραφῇ, ὑπὸ φθίσεως, ἢ ὑπὸ ἐκτάτου συμβάντος, ἢ **ψυχῇ** ἢ ζωῇ, ἢ διάνοια, παύει.

Ἡ ἐὰν ἡ προμήθεια τοῦ ἀέρος διεκόπτετο ἀπὸ τῆς φλογός τοῦ κηρίου, ὡς διὰ σβεστήρος ἢ κηροψαλίδος, ἢ διὰ καταβυθίσεως τοῦ κηρίου ἐν ὕδατι, τὸ φῶς θὰ ἐσβέννυτο, καίτοι τὸ κηρίον θὰ παρέμενεν ἀβλαβές. Οὕτως ἢ **ψυχῇ**, ἢ ζωῇ, ἢ ὑπαρξίς, ἀνθρώπου ἢ ζώου θὰ ἔπαυεν, ἐὰν ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς διεκόπτετο, εἴτε διὰ πνιγμοῦ ἢ ἀσφυξίας, ἐνῶ τὸ σῶμα θὰ ἠδύνατο νὰ διατελῇ σχετικῶς σῶον καὶ ἀβλαβές. Ὡς τὸ ἀνημμένον κηρίον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὑπὸ εὐνοϊκᾶς περιστάσεις πρὸς μετάδοσιν τοῦ φωτός εἰς ἄλλα κηρία, ἀλλὰ, τῆς φλογός ἀπαξ σβεσθείσης, τὸ κηρίον οὔτε ἑαυτὸ νὰ ἀνάψῃ ἐκ νέου δύναται, οὔτε ἄλλα κηρία, οὕτω καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἢ ζωϊκὸν σῶμα, ἐφ' ὅσον ζῇ, ὡς ζῶσα ψυχὴ ἢ οὐσία, δύναται κατὰ θείαν διάταξιν νὰ παραγάγῃ ἢ φέρῃ εἰς τὸ εἶναι ἄλλας ψυχὰς ἢ ὄντα — διὰ γονιμοποιήσεως ἀλλὰ μόλις ὁ σπινθῆρ τῆς ζωῆς ἀπέλθῃ, ἡ ψυχὴ ἢ ὄντοτης παύει, καὶ πᾶσα ικανότης πρὸς οκέψιν, αἰσθησιν ἢ ἀναπαραγωγὴν ἔχει παύσει ἐπίσης. Συμφώνως πρὸς ταῦτα εὐρίσκομεν ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ τῶν νιῶν τοῦ Ἰακώβ ὁ, τι : «Πᾶσαι αἱ **ψυχαὶ** αἱ ἐξελθοῦσαι ἐκ τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ ἦσαν ψυχαὶ ἐβδομήκοντα (Ἑξοδ. α'. 5)». Ὁ Ἰακώβ ἔλαβε τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς του, ὡς καὶ τὸν φυ-

σικὸν ὄργανισμὸν του, καὶ ἐπομένως τὸ ἠνωμένον τοῦτο προϊόν, τὴν ψυχὴν ἢ νοητικὴν αὐτοῦ ὀντότητα, ἀπὸ τοῦ Ἰσαάκ, καὶ ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, εἰς ὃν καὶ μόνον ὁ Θεὸς ἐχορήγησέ ποτε ζωὴν ἀπ' εὐθείας. Ὁ δὲ Ἰακώβ μετεβίβασε τὴν ζωὴν καὶ τὸν ὄργανισμὸν καὶ τὴν ψυχὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐγένετο μὲ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐν κηρίον δύναται καὶ πάλιν ν' ἀναφθῇ δι' ἄλλου, ἔχοντος τὴν πρὸς τοῦτο ἱκανότητα ἀλλὰ, κατὰ θείαν διάταξιν, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, στερηθὲν τοῦ σπινθῆρος τῆς ζωῆς, «διαλύεται,» «ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη,» καὶ ὁ τῆς ζωῆς σπινθὴρ δὲν δύναται ἐκ νέου νὰ ἀναφθῇ εἰμὴ διὰ τῆς θείας δυνάμεως, διὰ θαύματος. Κατὰ συνέπειαν ἡ ὑπόσχεσις τῆς ἀναστάσεως εἶναι ὑπόσχεσις ἐπανανάμματος, ἐπαναφωτισμοῦ τῆς ζωτικῆς ὑπάρξεως, ἥτοι ψυχῆς καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ὃν ἡ ψυχὴ ἄνευ σώματός τινος, καὶ ἐνισχυοῦσης ζωτικῆς δυνάμεως ἢ πνεύματος, ἔπεται ὅτι ἡ ὑποσχεθεῖσα ἀνάστασις ἢ ἀποκατάστασις τῆς ψυχῆς ἢ ὀντότητος **δυνεπوغεται** νέα σώματα, νέους ὄργανισμοὺς. Οὕτως αἱ Γραφαὶ μᾶς διαβεβαιοῦσιν ὅτι τὰ ἀνθρώπινα σώματα, τὰ εἰς τὴν γῆν ἐπιστρέφοντα, δὲν θὰ ἐπανέλθωσι τὰ αὐτά, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς, ἐν τῇ ἀναστάσει, θὰ δώσῃ τοιαῦτα νέα σώματα, ὥς θὰ εὐδοκήσῃ νὰ δώσῃ. — Α'. Κορ. ιε'. 37—40.

Εἰς τὰ ἐδάφια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος διακηρύττει ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει θὰ ὑπάρχῃ ἰδιαιτέρα τις τάξις, ἥτις ἐκρίθη ἀξία νέας φύσεως, πνευματικῆς, ἀντὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἢ σαρκικῆς: καὶ ὥς ἦν ἐπόμενον νὰ προσδοκῶμεν, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη μεταβολὴ τῆς φύσεως θέλει ἐπιτελεσθῇ διὰ τῆς εἰς τὴν εἰρημένην τάξιν παραχωρήσεως **σώματος διαφύρου** εἰδους. Ἐνταῦθα δὲ πάλιν τὸ κηρίον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὥς παράδειγμα ὑπόθεσις τὴν σαρκικὴν ἢ ἀνθρωπίνην φύσιν ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ στεατίνης λαμπάδος, τὸ νέον σῶμα ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ θὰ ἡδύνατο νὰ εἰκονισθῇ διὰ μελισσοκηρίνης λαμπάδος, λαμπροτέρας φλογός, ἢ μᾶλλον διὰ ἡλεκτροφωτιστικῆς συσκευῆς.

Μὲ οἰανδήποτε ἄλλην δυνάμιν καὶ σοφίαν ὑποδεεστέραν τῆς

τοῦ ἡμετέρου Δημιουργοῦ ἐξασφαλίζουσιν τὴν ἀνάστασιν, θὰ ἡδυνάμεθα δικαίως νὰ φοβώμεθα διάσπασίν τινα ἢ ὀλίσθημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ **ταὐτότης** ἡμῶν θὰ ἐχάνετο, καὶ ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνους, εἰς οὓς ἐχορηγήθη ἡ μεγάλη μεταλλαγή τῆς φύσεως, διὰ συμμετοχῆς ἐν τῇ πρώτῃ τῇ κυρίᾳ) ἀναστάσει, εἰς **πνευματικὰ ὄντα**. Ἀλλ' ἤδη ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν τοῦτο καὶ πᾶν ἄλλο πρᾶγμα εἰς Ἐκεῖνον, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔχομεν νὰ κάμωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Αὐτὸς, ὅστις γινώσκει αὐτὰς τὰς σκέψεις μας, δύναται νὰ ἀναπαραγάγῃ ταύτας εἰς νέους ἐγκεφάλους, οὕτως ὥστε οὐδὲν πολῦτιμον μάθημα ἢ πεῖρα θὰ ἀπολεσθῇ. Αὐτὸς εἶναι τόσον σοφὸς ἢ ὥστε νὰ πλανηθῇ, καὶ τόσον ἀγαθὸς ἢ ὥστε νὰ δειχθῇ ἄσπλαγχνος. Ὁ,τι δὲ ὑπεσχέθη καὶ θὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ τρόπον ὑπεραπείρως καλλίτερον ἀφ' ὅ,τι δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν ἢ νὰ φαντασθῶμεν.

Πολλοὶ ὑποθέτουσιν ὅτι τὰ τεθαμμένα σώματα μέλλουσι νὰ ἐπανέλθωσι τὰ αὐτὰ ἄτομον πρὸς ἄτομον, ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος διακηρύττει τὸ ἐναντίον: « Ὁ σπείρεις [ἐν τῷ θανάτῳ] οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις. » Εἶναι ἡ **ψυχὴ**, ἡ αἰσθητικὴ ὄντιότης, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς προτίθεται νὰ **ἐπαναφέρῃ** εἰς τὸ εἶναι διὰ δυνάμεως ἀναστάσεως. Ἐν τῇ ἀναστάσει δὲ ὁ Θεὸς θέλει δώσῃ εἰς πάντα (εἰς ἐκάστην ψυχὴν, ἢ αἰσθητικὴν ὑπαρξιν) τοιοῦτον σῶμα, οἷον ἢ ἁπείρος αὐτοῦ σοφία ἠνδόκησε νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν « νύμφην » τὴν συλλεγομένην ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, πνευματικὰ σώματα εἰς δὲ τὴν τάξιν τῶν ἀποκατασταθησομένων, ἀνθρώπινα σώματα, πλὴν οὐχὶ τὰ αὐτά, τὰ ἐν τῷ θανάτῳ δηλ. ἀπολεσθέντα. — Α'. Κορ. ιε'. 37, 38.

Ὡς ἐν τῇ τοῦ Ἀδάμ δημιουργίᾳ ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκρότησις οργανισμοῦ καὶ **ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς** παρήγαγον αἰσθητικὸν ὄν ἢ ψυχὴν, οὕτως ἢ διάλυσις τούτων, ἐξ οἵαςδήποτε αἰτίας, θέτει τέρμα εἰς τὸ αἰσθητικὸν αὐτὸ ὄν — ἀνασιέλλουσα καὶ σκέψεις καὶ αἰσθήματα οἵουδήποτε εἶδους. Ἡ ψυχὴ (τ. ἔ., ἡ συναισθανομένη οὐσία) παύει τὸ σῶμα ἐπιστρέφει εἰς τὸ χῶμα, ὅθεν καὶ ἐληφθῇ, ἐνῶ τὸ πνεῦμα ἢ ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις παρεχώρησε τοῦτο εἰς τὸν

Ἀδάμ, καὶ εἰς τὸ γένος αὐτοῦ δι' αὐτοῦ. (Ἑκκλ. ιβ'. 7). Ἐπιστρέφει δὲ εἰς τὸν Θεὸν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δι' ἣν ὑπόκειται πλέον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατοχήν, ὡς κατὰ τὴν γέννησιν, καὶ οὐδέποτε δύναται ν' ἀνακηθῇ, εἰμὴ διὰ θείας δυνάμεως. Ἀναγνωρίζοντες τοῦτο οἱ δεδιδαγμένοι τοῦ Κυρίου, καταθέτουσι τὴν περὶ μελλούσης ζωῆς δι' ἀναστάσεως ἐλπίδα τῶν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὸν ἤδη δεδοξασμένον ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ, τὸν Χριστόν. (Λουκ. κγ'. 46. Πράξ. ζ'. 59). Οὕτω, λοιπόν, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς προὔνοιε περὶ μελλούσης τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς δι' ἀπολυτρώσεως καὶ ὑποσχεθείσης ἀναστάσεως, ὁ θάνατος ἤθελεν εἶσθαι τὸ τέρμα πάσης ἐλπίδος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. — Α'. Κορθ. ιε'. 14—18.

Ἀλλ' ὁ Θεὸς προὔνόησεν οὕτω διὰ τὴν ἀναβίωσίν μας, καὶ ἔκτοτε ἐγνωστοποίησε τὸ πανάγαθόν του σχέδιον ὅσον δὲ ὁμιλοῦσι καὶ γράφουσι νοημόνως περὶ τοῦ ζητήματος, τούτου (ὡς ἐπὶ παραδείγματι οἱ θεόπνευστοι τῶν Γραφῶν συγγραφεῖς), ὡς διὰ κοινῆς ὁμοφωνίας λαλοῦσι περὶ τοῦ ἐν ἀναισθησίᾳ διαλείμματος, τοῦ μεταξὺ θανάτου καὶ πρωίας τῆς ἀναστάσεως, κατὰ τὸ ὅποῖον ἡ συναισθησις ἀναστέλλεται ὡς ἐν τῷ «ὑπνῳ». Ἡ εἰκὼν εἶνε ὄντως ἔξοχος διότι οἱ νεκροὶ θὰ διατελῶσιν ἐν πλήρει ἀσυναισθησίᾳ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, καὶ ἡ στιγμή τῆς ἀφυπνισσεώς των θὰ φανῇ αὐτοῖς ὡς ἡ ἄμεσος στιγμή ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς διαλύσεώς των. Παραδείγματος χάριν, ἀναγινώσκομεν δι' ὁ Κύριος ἡμῶν ὁμιλῶν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Λαζάρου λέγει. «Λαζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἐκοιμήθη, ἀλλ' ὑπάγω ἵνα ἐξυπνήσω αὐτὸν». Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ δὲν ἠδυναντο νὰ ἐννοήσωσιν εἶπεν, «ὁ Λάζαρος ἀπέθανεν». (Ἰωάν. ια'. 11). Ἐὰν ἡ θεωρία περὶ συναισθησεως ἐν τῷ θανάτῳ ἦτο δρθή, δὲν εἶνε ἀξιοσημεῖωτον δι' οὐδεμίαν ὁ Λάζαρος ἐποιήσατο ἀφήγησιν τῆς πείρας του κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τεσσάρων ἐκείνων ἡμερῶν; Οὐδεὶς θὰ ἰσχυρισθῇ βεβαίως δι' εὐρίσκετο εἰς ἓνα «Ἀδὴν» βασάνων, διότι ὁ Κύριος ὀνομάζει αὐτὸν φίλον του ἐὰν δὲ πάλιν ἦτο εἰς οὐρανίαν μακαριότητα, ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἤθελε μετακαλέσει αὐτὸν ἐκ ταύτης, διότι τοῦτο θὰ ἦτο πρᾶξις μὴ φιλική. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν

ἐξεφράσθη περὶ τούτου εἰπών, ὁ Λάζαρος ἐκοιμήθη, καὶ Αὐτὸς ἀφύπνισεν αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὴν συνειδητότητα, εἰς τὴν αἰσθητὴν ὄντιότητά του, ἥτοι ψυχὴν ἐπιστραφεῖσαν ἢ ἀναζήσασαν ὅλον δε τοῦτο ἦτο φανερώς εὖνοια μεγάλως ἐκτιμηθεῖσα ὑπὸ τε τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ.

Ἡ σκέψις οὖν ἤδη διατελοῦμεν ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ θνήσκειν καὶ κοιμᾶσθαι, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῆς ἀφύπνισ ὥς καὶ ἀναστάσεως πρωίαν, διήκει δι' ὅλων τῶν Γραφῶν. «Τὸ ἐσπέρας δύναται νὰ συγκατοικήσῃ κλαυθμὸς, καὶ τὸ πρωῒ ἔρχεται ἀγαλλίασις» (Ψαλμ. λ'. 5). — τὸ πρωῒ τῆς ἀναστάσεως, ὅποτε οἱ κοιμώμενοι θέλουσιν ἐξέλθει ἐκ τοῦ τάφου, ὥς ἐκφέρεται ὑπὸ τοῦ προφήτου: «Ἐξεγέρθητε καὶ ψάλλετε, σεῖς οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ χώματι [τῆς γῆς]». — Ἑσα. κσ'. 19.

Ὡσαύτως οἱ ἀπόστολοι συχνὰ μεταχειρίζονται τὴν προσφυᾶ ταύτην, τὴν εὐέλπιδά καὶ πλήρη εἰρήνης μεταφορὰν ἐκφράσεως. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Λουκᾶς λέγει περὶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, «ἐκοιμήθη» ἀναγράφων δὲ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁμιλίαν τοῦ Παύλου, ἐχρησιμοποίησε τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν, «ὁ Δαβὶδ ἐκοιμήθη.» (Πράξ. ζ'. 60, ιγ'. 36). Ὁ Πέτρος ἐπίσης μεταχειρίζεται τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν λέγων, «Οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν» (Β'. Πέτρ. γ'. 4). Ὁ δὲ Παῦλος μετεχειρίσθη ταύτην πλειστάκις, ὥς ἐν τοῖς ἐπομένοις δείκνυται: — «Ἐὰν δὲ κοιμηθῇ» [ὁ ἀνὴρ] Α'. Κορθ. ζ'. 39.

«Ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ ἐκοιμήθησαν». — Α'. Κορθ. ιε'. 6.

«Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν.... ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλονται.» — Α'. Κορθ. ιε'. 13—18.

«Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων». — Α'. Κορθ. ιε'. 20.

«Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω, πάντες οὐ κοιμηθῶμεθα». — Α'. Κορθ. ιε'. 51.

«Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κοιμωμένων». — Α'. Θεσσαλ. δ'. 13.

«Ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει [ἐκ νεκρῶν] σὺν αὐτῷ». — Α'. Θεσσαλ. δ'. 14.

Ὅταν δ' ἐπιστῇ ὁ καιρὸς τῆς Βασιλείας, ὁ καιρὸς τῆς

ἀναστάσεως, «ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας.»— Α. Θεσσαλ. δ'. 15.

Τὸ αὐτὸ δὲ νόημα ἐκφέρεται καὶ παρὰ τοῦ Προφήτου Δανιήλ: περιγράφων οὗτος τὴν ἀνάστασιν λέγει, «Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν κοιμωμένων ἐν τῷ χώματι τῆς γῆς θέλουσιν ἐξεγερθῆ» — ἡ δὲ περιγραφὴ αὕτη δεικνύει ὅτι εἰς τοὺς κοιμωμένους αὐτοὺς περιλαμβάνονται ἀμφοτέρω οἱ τε ἀγαθοὶ καὶ οἱ ἀσεβεῖς (Δαν. ιβ'. 2'). Οὗτοι «ἐκοιμήθησαν» ἐν εἰρήνῃ, ἀναμένοντες τὴν τοῦ Κυρίου Ἠμέραν — τὴν Ἠμέραν τοῦ Χριστοῦ, τὴν Χιλιετῇ Ἠμέραν — τελείως πεπεισμένοι ὅτι αὐτὸς [ὁ Χριστὸς] εἶνε δυνατὸς νὰ φυλάξῃ τὴν παρακαταθήκην των ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ (Β'. Τιμοθ. α'. 12). Ἡ ἰδίᾳ αὕτη πεποίθησις ἐπικρατεῖ καθ' ὅλην τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Θεὸς ἐκήρυξε πρὸς ὃν εἰς τὸν Ἀβραὰμ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀναστάσεως: ἡ ἔκφρασις, «ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ», εἶναι λίαν συνήθης ἐν τῇ Παλ. Διαθήκῃ. Ἀλλ' ὁ Ἰωβ. ἐκθέτει τὸ ζήτημα διὰ λίαν ἐντόνου γλώσσης λέγων, «Εἶθε νὰ μὲ ἔκρυπτες ἐν τῷ τάφῳ, νὰ με ἐσκέπαζες ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ σου!» Ὁ παρὼν καιρὸς τοῦ θνήσκειν εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, — τῆς ἀρᾶς τοῦ θανάτου ἐπικαθημένης ἐφ' ὅλων, ἕνεκα τῆς ἀρχικῆς παραβάσεως. Ἐν τούτοις, ὑπόσχεσις δίδεται εἰς ἡμᾶς, ὅτι, ἐν καιρῷ, ἡ ἀρὰ θὰ σηκωθῇ, καὶ διὰ τοῦ Λυτρωτοῦ θὰ εὐλογηθῶσι πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς ἀκολούθως ὁ Ἰωβ. λέγει, «Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐκστρατείας μου θέλω περιμένει ἕως οὗ ἔλθῃ ἡ μεταλλαγή μου [τότε] θέλεις καλέσει (Ἰωάν. ε'. 25) καὶ ἐγὼ θέλω σοὶ ἀποκριθῆ, θέλεις ἐπιβλέπει εἰς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν σου.» (Ἰωβ. ιδ'. 14, 15). Ἡμεῖς δὲ οἱ ζῶντες εἰς τοὺς χρόνους τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀναγινώσκουμεν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀπάντησιν λέγουσαν, «Πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις θέλουσιν ἀκούσει τὴν φωνὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ [καλοῦ:τος αὐτοὺς νὰ ἀφυπνισθῶσι καὶ ἔλθωσιν εἰς πλήρη γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς πλήρη εὐκαιρίαν αἰωνίου ζωῆς].» — Ἰωάν. ε'. 25, 28, 29.

Ὁ «ὕπνος» οὗτος τοῦ θανάτου εἶναι τοιαύτη περίοδος

ἀπολύτου ἀναισθησίας, ὥστε οἱ ἀφύπνισθησόμενοι οὐδεμίαν θὰ ἔχωσι γνῶσιν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ μεσολαβήσαντος χρόνου. Κατ' ἀλήθειαν δὲ, «ὕπνος» εἶναι ἀπλῶς πρόσφορός τις ὁρος πρὸς παράστασιν τοῦ θανάτου, διότι οἱ νεκροὶ εἶναι πράγματι νεκροί, ἐντελῶς κατεστραμμένοι, ἐξαιρέσει μόνον καθ' ὅσον ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ διατηρεῖ τὴν ταυτότητά των, καὶ προέθετο τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ ἀφύπνισίν των — τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ ἀναζωοποιήσιν αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον δὲ θέλει εἶσθαι πράγματι **ἀναδημιουργία** — ἀπείρως μεγαλειτέρα τις ἐκδήλωσις τῆς θείας δυνάμεως παρ' ὅτι ἦτο ἡ δημιουργία τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας. Θέλει εἶσθαι ἡ ἀναδημιουργία πεντήκοντα δισεκατομμυρίων ἀντὶ δύο ατόμων. Θέλει εἶσθαι ἡ ἀναπαραγωγὴ ἀπειρίας ποικιλιῶν ἀντὶ μιᾶς μόνης. Μόνος ὁ Θεὸς ἡμῶν κέκμηται τοιαύτην παντοδύναμον σοφίαν καὶ δύναμιν. Αὐτὸς μόνος καὶ δύναται καὶ θέλει ὅπως ἐκτελέσῃ τοῦτο. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο μέλλει νὰ εἶναι ἐν ἐκ τῶν εὐεργετημάτων τῶν ἀπορρεόντων ἐκ τῆς ἀνοχῆς τοῦ κακοῦ, ἡ ἐκρίζωσις τοῦ ὁποίου θέλει καταστήσῃ περιφανῆ πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ θείου χαρακτῆρος, ὅσον κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκδηλωθῶσιν καὶ γνωσθῶσιν. Ἐνώπιον ἀγγέλλων τε καὶ ἀνθρώπων θέλει ἐκλάμψει ἡ θεία **δικαιοσύνη**, οὕτως ἐπίσης ἡ θεία **ἀγάπη** καὶ ἡ θεία **δύναμις**, καὶ τέλος ἡ θεία **σοφία**, ἡ παρασκευάσασα καὶ ἐπιτρέψασα τοιαύτην ἔκθεσιν τοῦ θείου χαρακτῆρος, θέλει ἐπίσης θεαθῇ καὶ ἀνομολογηθῇ παρὰ πάντων τῶν πλασμάτων αὐτοῦ.

Ἡ μαρτυρία τῶν Γραφῶν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν εἶναι λίαν σαφῆς καὶ ρητὴ. — Τίνι δὲ τρόπῳ θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀνάστασις **νεκρῶν** εἰὰν οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶναι **νεκρός**, ἀλλ' ὥς τινες ἰσχυρίζονται ὅτι «πάντες οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον θνήσκοντες εἶναι ἤδη ὑπερποτε ζῶντες,» διαψεύδοντες οὕτω τὰς πέντε αἰσθήσεις παντὸς νοητικοῦ ὄντος, ὥς ἐπίσης αὐτὴν ταύτην τὴν θεικὴν τῶν Γραφῶν διακήρυξιν καθ' ἣν, «**Εἰς τὸν ἔχοντα κοινωνίαν μεταξὺ πάντων τῶν ζώντων εἶναι ἐλπίς ἐπειδὴ κύων ζῶν εἶναι καλλίτερος παρὰ λέων νεκρός**. Διότι οἱ ζῶντες

[ἀκόμη καὶ τὰ ἐλαχίστης νοημοσύνης ζῶντα κτίσματα] γνωρίζουσιν ὅτι θέλουσιν ἀποθάνει, ἀλλ' οἱ νεκροὶ δὲν γνωρίζουσιν οὐδὲν, οὐδὲ ἔχουσι πλεον ἀπόλαυσιν, ἐπειδὴ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν [ἐν γένει] ἐλησμονήθη καὶ δὲν θέλουσιν ἔχει πλεον εἰς τὸν αἰῶνα [Ἑβρ. **ὀλάμ** — ἐπὶ μακρὰν ἀόριστον χρονικὴν περίοδον] μερίδα [ἐνδιαφέρον] εἰς πάντα ὅσα γίνονται ὑπὸ τὸν ἥλιον.... Πάντα ὅσα εὖρη ἡ χεὶρ σου νὰ κάμη, κάμε κατὰ τὴν δύναμίν σου διότι δὲν εἶναι πρᾶξις, οὔτε λογισμὸς, οὔτε γνῶσις, οὔτε σοφία ἐν τῷ ᾄδῃ (*) ὅπου ὑπάγεις [ἡ **ψυχὴ**, ἡ αἰσθητικὴ ὄντιότης].» — Ἑκκλ. θ'. 4—10, Ἑσα. κσι'. 14.

«Σὺ καταστρέφεις τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπου [ἐν αὐτῷ] Ὑπερισχύεις πάντοτε ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς παρέρχεται. Μεταβάλλεις τὴν ὄψιν αὐτοῦ καὶ ἀποπέμπεις αὐτὸν. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὑποῦνται, καὶ αὐτὸς δὲν ἡξεύρει καὶ ταπεινοῦνται, καὶ αὐτὸς δὲν ἐννοεῖ οὐδὲν περὶ αὐτῶν». — Ἰώβ. ιδ'. 19—21, Ἑσα. ξγ'. 16.

Παρατηρήσατε ἤδη τὴν σημασίαν τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὴν σπουδαίαν ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως πραγματείαν αὐτοῦ εἰς Α'. Κορι. θ'. ιε'. 12—54: —

«Εἰ,» λέγει, «Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ἡμῖν τινες ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;»

Ἐὰν οἱ νεκροὶ δὲν ἦναι ὄντως νεκροί, ἀλλ' ὑπὲρ ποτε ζῶντες, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεὶς εἶναι νεκρός, καὶ ἀναμφιβόλως δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀνάστασις νεκρῶν. Οὐδεμίαν παρομοίαν θεωρίαν ἐπρέσβευεν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον, ὅτι οἱ νεκροὶ **ἀπωλέσθησαν** ὡς τὰ ἄλογα

(*) **Σιεόλ** — τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν **ψυχὴν**, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὸν τάφον, τὸ διὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ σώματος μνημεῖον, ἡ ὁποία ὁμως λέξις εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον εἶναι **κευπάρ** Ἰδε Β'. Χρον. λδ'. 28, Ἰώβ. ι'. 19, Ψαλμ. πη'. 5. ἐνθα ἡ λέξις **τάφος** εἶναι **κευπάρ**. Ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετέβη εἰς τὸν Ἄδην, τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου (Ψαλμ. ισι'. 10 Πράξ. β'. 27), ἀλλ' «ὁ τάφος αὐτοῦ [**κευπάρ**] δ' ωρίσθη μετὰ τῶν κακούργων καὶ τοῦ πλουσίου» — Ἑσα. νγ'. 9.

ζῶα, ἐὰν μὴ ἀναστήσῃ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ ὅτι αἱ ὑπὲρ αὐτῶν ἐλπίδες ἡμῶν εἶναι μάταιαι ἐλπίδες, ἐὰν μὴ αὐταὶ βασιζονται ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως. Σημειώσατε δ' ἐπισταμένως πᾶσαν λέξιν τοῦ ἐντόνου αὐτοῦ ἐπιχειρήματος, ὑφ' ἑνὸς τῶν κρατίστων λογικευμένων τῆς γῆς:—

«Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται [ἀλλ' εἶναι εἰσέτι νεκρὸς]: εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται [ἀλλ' εἰσέτι εἶναι νεκρὸς] κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν [διότι νεκρὸς Χριστὸς οὐδὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ, καὶ οὐδένα δύναται νὰ βοηθήσῃ]. Εὕρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ [εἰμεθα ἀσεβεῖς ἀπατεῶνες ἀντὶ θεόθεν ὠρισμένοι πρέσβεις] ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἶπερ [ἐὰν ἀληθεύει ὅτι] νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται».

Παρατηρητέον, ἐντούτοις, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν προσάγει τὸν τοιοῦτον αὐτοῦ συλλογισμόν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνάστασιν τῆς ὑπάρξεως, αὐτῆς τῆς ψυχῆς, — δηλ. «ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς Ἀδὴν» (Πράξ. β'. 31, 32). Ἐὰν ὁ Παῦλος ἐπρέσβευε τὴν γενικῶς ἀποδεκτὴν θεωρίαν τῶν ἡμερῶν ἡμῶν περὶ τῆς ἀναστάσεως, τότε θὰ ὠμίλει περὶ ἀναστάσεως παραπλησίως πρὸς τὰ ἐξῆς: Τινὲς ἐξ ἡμῶν λαλοῦσι περὶ ἀναστάσεως τοῦ σώματος, ὥς ἐὰν τοῦτο ᾗτο σπουδαῖόν τι ζήτημα. Ἀλλὰ τὸ σῶμα πράγματι δὲν εἶναι εἰμὴ «πέδικλον», ἐμπόδιον, «δεσμωτήριον» διὰ τὴν ψυχὴν, ἣτις διατελεῖ εἰς ἀσυγκρίτως καλλιτέραν κατάστασιν διὰ τὴν «ἀφευθῇ ἐλευθέρα». Ἡ ἀνάστασις τοῦ σώματος, ὅποταν δὴποτε συμβῇ, θέλει εἶσθαι συμφορά, καὶ θὰ συνεπάγεται τὴν ἐκ «νέου δέσμευσιν» τῆς ψυχῆς καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν δυνάμεών της.

Ὁ Ἀπόστολος ὁμῶς οὐδὲν παρόμοιον ἐξεφράσθη, διότι τὸ τοιοῦτον ἤθελεν εἶσθαι τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς τῆς ἀληθείας. Οὗτος ἐδίδασκε περὶ ἀναστάσεως τῆς ψυχῆς ἢ αἰσθητικῆς ὀντότητος, ἀπὸ τῆς ἀναισθησίας, ἀπὸ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἠρνεῖτο διαρρηδὴν τὴν ἀνάστασιν τοῦ νεκροῦ σώματος,

λέγων, «ὁ σπείρεις οὐ τὸ σῶμα τὸ γεννησόμενον σπείρεις:..... [ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς ψυχῆς, ἢ ὑπάρξεως] ὁ Θεὸς διδωσιν αὐτῷ σῶμα ψυχῆς ἡθέλησε, καὶ ἐκάστω [εἶδει] τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα [κατάλληλον εἶδος σώματος]». (Α. Κορινθ. ιε'. 37, 38). Τὰ πλήθη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὰ ἀνθρωπίνου σπέρματος ἢ εἶδους, θέλουσι λάβει ἀνθρώπινα σώματα, ἀλλ' οὐχὶ τὰ ἴδια σώματα, τὰ ὅποια μετεβλήθησαν εἰς κόνιν, καὶ τῶν ὁποίων τὰ μόρια μετετραπήσαν εἰς ἀπειρίαν φυσικῶν καὶ ζωϊκῶν ὁργανισμῶν. Οἱ τῆς Ἐκκλησίας ὁμως θέλουσι λάβει πνευματικά σώματα, ὅμοια πρὸς τὸ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου αὐτῶν, καὶ ἐντελῶς ἀνόμοια πρὸς τὰ γήϊνα αὐτῶν σώματα — ὡς ὁ Ἀπόστολος διακηρύττει λέγων. «Οὐπω ἐφανερώθη τὶ ἐσόμεθα οἶδαμεν ὅτι ἐὰν φανερωθῇ ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὁψόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστιν» — οὐχὶ καθὼς ἦτο — Α'. Ἰωάν. γ'. 2.

Ἀλλ' ἄς ἀκολουθήσωμεν περαιτέρω τὸν συλλογισμόν τοῦ Ἀποστόλου: —

«Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, ἔτι ἐστὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἀρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλονται». — Ἐδάφ. 17, 18.

Οἱ ἀξιῶντες ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν δύναται ν' ἀποθάνῃ, καὶ ἐπομένως δὲν ἀποθνήσκει, καὶ οἵτινες ὡς ἐκ τούτου ἀρνοῦνται τὴν ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς ἢ αἰσθητικῆς ὑπάρξεως, καὶ οἱ ὅποιοι κατὰ συνέπειαν εἰσιν ἠναγκασμένοι, ὡς ἐκ τοῦ τοιούτου συλλογισμοῦ των, νὰ διατεινῶνται ὅτι τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ ἀναστάσεως διδασκόμενα ἀναφέρονται ἀπλῶς εἰς τὸ σῶμα, εὐρίσκονται εἰς ἀμηχανίαν καὶ διλημμα τὶ νὰ κάμωσι μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ θεοπνεύστου ἀποστόλου. Διότι, ἐὰν ἀξιῶσι καὶ διατείνωνται ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἦτο ζῶν, «ὑπερποτε ζων», κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας αἱ Γραφαὶ διακηρύττουσιν ὅτι ἦτο νεκρὸς, καὶ πιστεύωσιν ὅτι τὸ ἐξ ἀναστάσεως σῶμα αὐτοῦ καὶ μόνον ἔκειτο εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἰωσήφ, πεπληγμένον καὶ παραμεμορφωμένον, πῶς δύνανται νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι πίστις εἰς Χριστὸν πράγματι μὴ ἀποθανόντα (ἀλλ' ὅστις παρέδωκεν ἀπλῶς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας) εἶναι ματαία πίστις; Πῶς δύναται νὰ

ὁμολογήσωσιν ὅτι ἡ τοιαύτη πίστις δὲν ἐλευθερώνει ἀπὸ τῆς κατακρίσεως καὶ καταδικῆς; Πῶς δύνανται νὰ ἀξιῶσι καὶ διατείνωνται ὅτι ὁ ὑπὲρ ποτε ζῶν Χριστός, «ἐλεύθερος ἀπὸ τοῦ σαρκίνου σώματός του», δὲν ἠδύνατο νὰ σώζη ἁμαρτωλοὺς, καὶ ὅτι πάντες οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπολέσθουσιν;

Ἡ ὀλόκληρος αὐτῶν ἡ θεωρία διαμάχεται καὶ ἀντιφάσκει πρὸς τὰ γεγονότα, ὡς ταῦτα παρίστανται ἐν ταῖς Γραφαῖς. Οὗτοι ἀρνοῦνται ὅτι εἶναι δυνατόν ποτε ν' ἀπολέσθῃ ἡ καταστροφὴ ἡ ψυχὴ, ἐνῶ ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι εἶναι δυνατόν, καὶ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν, «Ὁ Θεὸς δύναται σῶμα καὶ ψυχὴν ἀπολέσαι». Ἀρνοῦνται ἐπίσης ὅτι οἱ ἀποθανόντες «ἐκοιμήθησαν ἐν Χριστῷ», ἀρνούμενοι οὕτως ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος, ἀναμένων τὴν κατὰ τὴν πρωίαν τῆς ἀναστάσεως ἐξέγερσιν, ἐνῶ ὁ τε Ἀπόστολος, ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ πάντες οἱ ἅγιοι προφητῶν, ὁμοφώνως διακηρύττουσι περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶναι ὕπνος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ μόνον δύναται νὰ ἐξεγείρῃ εἰς συναίσθησιν τὴν ψυχὴν, ἢ αἰσθητικὴν ὄντιότητα, ἐπὶ οἷουδήποτε ἐπιπέδου ὑπάρξεως. Διότι, σημειωτέον ὅτι, ἐκεῖνοι οἵτινες μέλλουσι νὰ ὑποσιῶσι τὴν «μεταλλαγὴν» τῆς πρώτης ἀναστάσεως εἰς τὴν θείαν φύσιν, θέλουσιν εἶσθαι πάλιν ψυχαί, τόσον πραγματικά, ὅσοι ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἐπίγειον αὐτῶν φύσιν. Ὁ Θεὸς αὐτὸς λέγεται ἡμῖν ὅτι εἶναι ψυχὴ. — «Καὶ ἐὰν [τις] ὑποστείλῃται [ἐὰν τις συρτῇ ὀπίσω] οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ». — Ἐβρ. ι'. 38.

Ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία (καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποθνήσκει καὶ δὲν δύναται ν' ἀποθάνῃ, ἀλλ' ἀπλῶς φαίνεται ὡς ἀποθνήσκων) ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης ἐλεύσεως, καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ μεγαλειότερον ἐμπόδιον διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Εὐαγγελίου μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν. Ἐπὶ παραδείγματι, ἀναγινώσκομεν ὅτι, ὅταν ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν ἐν Ἀθήναις, οἱ φιλόσοφοι ἤκουσαν αὐτὸν ὡς μέγαν τινὰ διδάσκαλον, μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν — τοῦτο ἦτο ἀρκετὸν δι' αὐτοὺς, οὐδὲν περαιτέρω ἐνδιαφέρον εἶχον νὰ τὸν ἀκούσωσιν

εἶδον ὅτι αὐτοὶ ὑπερεῖχον πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι οἱ νεκροὶ οὐδεμίαν μέλλουσιν ὑπαρξιν δύνανται νὰ ἔχωσιν, εἰμὴ δι' ἀναστάσεως. «Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν [καὶ κανανοήσαντες οὕτω ὅτι ὁ Παῦλος διεφώνει πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτῶν ὅτι οἱ νεκροὶ εἰσιν ὑπὲρ ποτε ζῶντες] οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπαν, Ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου καὶ πάλιν». — Πράξ. ιζ'. 32.

Ἡ ἐθνικὴ δοξασία ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ ἓν βῆμα πρὸς εὐρυτέρας συνθήκας ζωῆς, δὲν εἶχεν εἰσδύσει καθ' οἷονδῆποτε βαθμὸν μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς πρώτης ἐλεύσεως. Οἱ Φαρισαῖοι ἦσαν ἡ κυριωτέρα αἵρεσις τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ὀνομάζει αὐτοὺς τοὺς διαδόχους καὶ ἀντιπροσώπους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ νόμου, λέγων, «Ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς [γραφεῖς] καὶ οἱ Φαρισαῖοι». (Ματθ. κγ'. 2). Οἱ Σαδδουκαῖοι δὲ, ὀλιγώτερον πολυπληθέστεροι τῶν Φαρισαίων, ἤρχοντο δεύτεροι ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιρροῆς: οὗτοι ἦσαν πραγματικῶς ἄπιστοι. Ἠπίστουν δὲ ἐντελῶς εἰς μέλλουσαν ζωὴν, πρεσβεύοντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος θνήσκει ὡς θνήσκουσι τὰ ζῶα, καὶ ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν δὲν μέλλει νὰ γείνη. Ἐπίσης δὲν ἐπίστευον εἰς ὅλας τὰς περὶ Μεσσίου ἐπαγγελίας, καὶ ἡρνοῦντο ὡσαύτως τὴν ὑπαρξιν ὑπερανθρωπίνων νοητικῶν ὄντων, οἷσι οἱ ἄγγελοι, κλπ. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν εἰς αἵρεσιν τινα, τὴν τῶν Ἑσσαίων ὀνομαζομένην, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὅτι ἐπρεσβευον τὴν Πλατωνικὴν θεωρίαν, ἥτις ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν, καὶ καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε πράγματι θνήσκει, ἀλλ' ἀπλῶς λαμβάνει ἓν πρὸς τὰ πρόσω βῆμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν κρίσιν ἥτις ὀρίζεται θάνατος. Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἔγραψε τὴν περὶ Ἰουδαίων ἱστορίαν του, καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ρώμης, καὶ ὅτι ἔγραψε πᾶν ὅτι ἔγραψε ἔχων ὑπ' ὄψιν νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ φρόνημα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, διαθέτων αὐτοὺς εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον διατεθεῖ νὰ θεω-
τῶσι τοὺς Ἰουδαίους, ὡς καὶ αἱ Γραφαὶ ἀναγράφουσι περὶ

αὐτῶν, ὅτι ἦσαν «σκληροτράχηλος καὶ στασιαστικὸς λαός», καὶ εἶχον κατὰ φυσικὸν λόγον συμπεράνει ὅτι ἡ ἀφορμὴ τῆς τοιαύτης πρὸς στάσεις ροπῆς τῶν ἐνέκειτο, διὰ τοῦτον ἡ ἐκεῖνον τὸν λόγον, εἰς τὴν θρησκείαν τῶν. Ἡ δὲ ὑπόθεσις αὐτῶν αὕτη ἦν ἀληθής: διότι τυγχάνει γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ ἀλήθειαι τῆς θείας ἀποκαλύψεως φύσει τείνουσι νὰ παραγάγῃσι πνεῦμα ἐλευθερίας ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐφαρμόζωνται καταρρίπτουσαι τὰς εὐρείας διακρίσεις τὰς μεταξὺ ἱερέων καὶ λαοῦ, βασιλέων καὶ ὑπηκόων, καὶ διδάσκουσαι ὅτι πάντες εἰσὶν ὑποκείμενοι εἰς ἓνα Μέγαν Κριτὴν καὶ Βασιλέα. Ἀλλ' ὁ Ἰώσηπος ἐπεθύμει νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ὀρθὴν αὐτὴν ἐκτίμησιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἐντεῦθεν δὲ τανύει τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς προσπαθείαις του ὅπως ἐξεύρῃ γεγονὸς τι καὶ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ αὐλῇ ὅτι ἡ θρησκεία τῶν Ἰουδαίων ἦν οὐσιωδῶς ἡ αὐτὴ ὡς αἱ διάφοροι ἐθνικαὶ θρησκείαι, (1) καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνειδητότητα τῶν νεκρῶν, καὶ (2) τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ὑπαρξιν αἰωνίων βασάνων. * Ὅπως ἀποδείξῃ τὸ τοιοῦτον δι' αὐτὸν γεγονὸς παραθέτει ὡς μαρτυρίαν τὴν αἵρεσιν τῶν Ἑσσαιῶν, ὡς ἂν αὕτη ἦν ἡ κυριωτέρα θρησκευτικὴ αἵρεσις μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων. Ἐνῷ ἄλλως, τοὺναντίον, οὗτοι ἦσαν τόσον ἀσήμαντοι, ὥστε οὔτε μνημονεύονται καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εἶναι δὲ πασιδηλὸν ὅτι οὐδέποτε περιήλθον εἰς σύγκρουσιν εἴτε πρὸς τὸν Κύριον εἴτε καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ἐνῷ περὶ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων συνεχῶς γίνεται λόγος.

« ΠΑΝΤΕΣ ΑΥΤΩ ΖΩΣΙΝ »

— Λουκ. κ'. 37, 38 —

Ἀφοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν ἀπήντησεν εἰς τοὺς νομικοὺς τοὺς

(*) Ἡ περὶ αἰωνίων βασάνων δοξασία οὐδέποτε ἐπρεσβεύετο παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐξαιρεσεὶ ἐλαχίστων καὶ μόνων. Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες ἠνθόουν τὴν τοιαύτην θεωρίαν, διότι οὕτῃ συνέτεινεν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιρροῆς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Β' ἀδύτηρον ὁ Αὐτοκράτωρ υἱοθέτησεν τὸν τίτλον « Ἀκρος Ἀρχιερεὺς » (« Pontifex Maximus »), πρῶτος υἱησοευτικὸς ἄνχων, τὸν ὅποτον ἐκόμῃ βραδύτερον υἱοθέτησεν ὁ Παπισμὸς διὰ τοὺς πάπας.

γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ κατειτρόπωσεν αὐτοὺς, τότε ἐνεφανίσθησαν οἱ Σαδδουκαῖοι, πεποιθότες ὅτι αὐτοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ καταδείξωσι τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐν ἀπιστίᾳ θέσεώς των, καὶ ἀνασκευάσωσι τὰς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους αὐτοὺς, λοιπόν, οἵτινες ἠξίουσαν ὅτι οἱ νεκροὶ εἰσι διὰ παντὸς νεκροί, εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν, «Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί [ὅτι δηλ. μέλλουσι νὰ ἐγερθῶσι] καὶ Μωϋσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει, Κύριον τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, καὶ Θεὸν Ἰσαάκ, καὶ Θεὸν Ἰαβώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων: πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσι».

«Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπαινισσεται ὅτι τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι ἀπόδειξις ὅτι «οἱ ν' κροὶ θὰ ἐγερθῶσι», διότι ὁ Θεὸς βεβαίως οὐδέποτε θὰ ἀνέφερεν οὕτω περὶ ὑπάρξεως ὁλοκλήρως καὶ παντοτεινῶς ἐξαλειφθεισῶν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπάρχωσιν, Ὁ Κύριος ἡμῶν ἀποδεικνύει ἀκολούθως ὅτι τὸ περὶ ἀναστάσεως σχέδιον τοῦ Θεοῦ εἶνε στερεόν, καὶ ὅτι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι καλοῦσι «νεκροὺς» «πάντες ζῶσιν ἐν Αὐτῷ», καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπόψεως «κοιμῶνται» μόνον. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, λοιπόν, ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὡς «κοιμωμένων» καὶ οὐχὶ ὡς καταστραφέντων. Καίτοι δὲ ἡ ἀρχικὴ καταδίκη ἀπέβλεπε καταστροφὴν, ἥδη αὕτη ἔχει ἀντισταθμισθῇ διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως. Οὕτως ὁ Μωϋσῆς λέγει, «Ἐπαναφέρεις τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν χοῦν καὶ λέγεις, [ἐν τῇ ἀναστάσει] ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων.» (Ψαλμ. β'. 3. ργ'. 4.) Λέγων δὲ ὁ Θεὸς, «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ,» ὁμιλεῖ οὐχὶ μόνον περὶ παρελθόντων πραγμάτων ὡς εἰσέτι παρόντων, ἀλλ' ἐπίσης περὶ μελλόντων ὡς νὰ ἔχωσιν ἥδη συμβῇ ταῦτα. — Ρωμ. δ'. 17.

ΤΟ ΣΩΜΑ, ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

— Α'. Θεσσαλ. ε'. 23 —

Αἱ φράσεις, σῶμα, ψυχὴ καὶ πνεῦμα, ἀναφέρονται μεταφορικῶς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἐν ὅλῳ. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Απόστολος λέγει: «Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης

ἀγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελῶς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ υἱοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη» (Α΄. Θεσ. ε΄. 23). Ἡ εὐχὴ αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁλότητος—ἐπὶ τῆς ἐκλεκτῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὰ ὀνόματα εἶναι ἐγγεγραμμένα ἐν οὐρανοῖς. Τὸ ἀληθὲς πνεῦμα ἔχει διατηρηθῇ ἐν τῷ μικρῷ ποιμνίῳ. Τὸ σῶμα αὐτῆς εἶναι ἐπίσης εὐδιάκριτον σήμερον μεθ' ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ζιζανίων, ἅτινα θὰ ἡδύναντο ν' ἀποκρύψωσι καὶ ἀποπνίξωσιν αὐτό. Ἡ δὲ ψυχὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δρᾶσις τῆς, ἡ νοημοσύνη τῆς, ἡ αἰσθητὴ αὐτῆς ὑπόστασις, εἶνε πανταχοῦ καταφανής, ἀνυποῦσα τὴν σημαίαν εἰς τοὺς λαοὺς — τὸν σταυρόν, τὴν ἀπολύτρωσιν.

Κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου διότι, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν διαφωνῶσί τινες ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῶν κατ' ἄτομον πνευμάτων καὶ ψυχῶν, τῶν πρὸς οὓς ἡ ἐν λόγῳ εὐχὴ ἀπευθύνεται, πάντες θὰ συμφωνήσωσιν ὅτι τὰ σώματα τούτων δὲν διετηρήθησαν, ἀλλ' ἐπεστράφησαν εἰς τὸν χοῦν, ὡς καὶ τὰ σώματα ἄλλων ἀνθρώπων. Ἐκτὸς δὲ τούτου αἱ λέξεις σῶμα, ψυχὴ καὶ πνεῦμα, εἶναι ἐν ἐνικῷ καὶ οὐχὶ ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ.

ΤΙ ΕΝΝΟΕΙΤΑΙ ΔΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ «ΣΙΕΟΛ» ΚΑΙ
«ΑΔΗΣ», ΕΙΣ ΟΝ ΠΑΣΑΙ ΑΙ ΨΥΧΑΙ
ΜΕΤΑΒΑΙΝΟΥΣΙΝ

Ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθησις ὅτι, ἐπειδὴ λέγεται περὶ τῶν ψυχῶν ὅτι μεταβαίνουσιν εἰς τὸν ᾄδης, ἢ σιεόλ, ἐπομένως ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκη νὰ εἶναι τι ψηλαφητὸν καὶ συνειδητὸν μετὰ τὴν διάλυσιν—τὸν ἀποχωρισμὸν δηλ. τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ σώματος. Ἐπιβάλλεται ὁθεν ὅπως ἐξετάσωμεν τὸν Λόγον τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἴδωμεν τί ἐστὶ σιεόλ ἢ ᾄδης.

Ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις σιεόλ ἀπαντᾷ ἐξήκοντα καὶ πέντε φορὰς εἰς τὰς Γραφὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τεσσαράκοντα

δὲ καὶ ὀκτὼ φορὰς μεταφράζεται ἄδης ἐν τῇ Νεοελληνικῇ αὐτῶν μεταφράσει, δεκαεπτάκις δὲ τάφος καὶ λάκκος. Ἡ σημασία δὲ ταύτης ὡς καὶ τῆς ἀντιστοίχου αὐτῆς Ἑλληνικῆς λέξεως ἄδης, εἶναι τι ἀόρατον (ἄδης = ἐκ τοῦ στερ. α καὶ ἴδω) κεκρυμμένον, ἐσβεσμένον ἢ σκοτεινόν, καὶ δηλοῖ τοὺς ὄρους ἢ τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου: δὲν εἶναι λοιπὸν οὗτος μέρος τι ἢ τόπος ἀλλὰ κατάστασις, καὶ ἴσως ἡ λέξις **λήθη** μᾶλλον, ἀντὶ πάσης ἄλλης, θὰ ἐξέφραζεν ὁ ρισικώτερον τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ταύτης (Σιεόλ) Οὐδὲν τὸ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ὑπάρχει τὸ σημαῖνον χαρὰν ἢ ἀθλιότητα, ἢ οἷονδήποτε αἰσθημα καὶ πείραν. Ἡ δὲ συνέχεια τοῦ λόγου, ἔνθα ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ, θέλει ὁδηγήσει ἡμᾶς εἰς τὴν κατανόησιν τούτου. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν διαφόρους περιπτώσεις, ἐν αἷς γίνεται χρῆσις τῶν λέξεων **Σιεόλ** καὶ **ἄδης**, καὶ ἐξακριβώσωμεν ἐκ τῆς ἐν τῷ λόγῳ συσχετίσεως τῆς λέξεως πᾶν ὅ, τι δυνάμεθα, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν λέξιν ἄδης. Θὰ εὗρωμεν οὕτως, ὡς σαφῶς ἐκτιθέμενον ἐν ταῖς Γραφαῖς, ὅτι σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης, πονηροί τε καὶ ἀγαθοί, μεταβαίνουν εἰς **Σιεόλ** καὶ **ἄδην**, εἰς τὴν **λήθην**. ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ οὔτε φῶς, οὔτε γνῶσις, οὐδὲ σοφία, οὐδὲ λογισμός ὅτι οὐδεμία γλῶσσα αἰνεῖ τὸν Κύριον ἐκεῖ, οὐδὲ βλασφημεῖ τὸ ὄνομά του ὅτι **Σιεόλ** εἶναι κατάστασις ἀπολύτου σιωπῆς, καὶ κατὰ πάντα τρόπον κατάστασις μὴ ἐπιθυμητή, ἐξαιρέσει μόνον καθ' ὅσον μετ' αὐτῆς συνέχεται ἡ ἐλπίς τῆς ἀναστάσεως ἐξ αὐτοῦ. Παρατηρητέον δ' ἐπίσης ὅτι, ὅ, τι μεταβαίνει εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν — τὸν **Σιεόλ**, τὴν **λήθην** — εἶναι αἱ ψυχαί, ἀναμένουσαι τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ζωοδότου κατὰ τὴν πρωίαν τοῦ Χιλιετοῦς αἰῶνος.

Ἐξετάζοντες τὰς ἐπομένας περιπτώσεις, ἐν αἷς ἡ λέξις **Σιεόλ** ἀπαντᾷ ἐν τῇ Γραφῇ, συνιστῶμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὁποῖα ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου, ἐὰν ἡ λέξις **Σιεόλ**, ἐν ἐκάστη τῶν περιπτώσεων τούτων, μεταφράζετο «πῦρ κολάσεως», ἢ «τόπος βασάνων», καὶ ἀκολουθῶς νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ τίνι τρόπῳ, εἰς ἐκάστην περίπτωσιν, ἢ μετὰφρασις ἤθελεν εἶσθαι ἀκριβῆς, ὁμαλὴ καὶ συνεπὴς πρὸς ὅλον τὸν εἰρμὸν τοῦ λόγου, ἐὰν ἡ

λέξις μετεφράζεται **λήθη**. Τὸ τοιοῦτον πειστικῶς ἀποδεικνύει ὅτι αἱ «**ψυχαὶ**» μεταβαίνουν εἰς **σχεόλ**, εἰς τὴν **λήθη**, καὶ ὅτι δὲν διατελοῦσιν ἐκεῖ ἐν βασάνοις, οὔτε ἔχουσιν ἐκεῖ γνῶσιν, ἢ σοφίαν, ἢ ἔργον, ἢ χαράν, ἢ πόνον ἢ οἰουδὴποτε εἰδους αἴσθημα, ἀλλ' ὅτι προσμένουσιν ἐν λήθῃ «τὴν φωνὴν τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ τὴν σάλπιγγα τοῦ Θεοῦ».

«**Πενθῶν** θέλω **καταβῆ** πρὸς τὸν υἱόν μου εἰς τὸν **τάφον** [εἰς **σχεόλ**, εἰς τὴν **λήθη**]». — Γένεσ. λζ'. 35.

Οὕτως ἐπένθει ὁ Ἰακώβ διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωσήφ, τὸν ὁποῖον ὑπέθετεν ἀποθανόντα σκληρὸν θάνατον. «Ἐὰν συμβῇ εἰς αὐτὸν [τὸν **Βενιαμιν**] συμφορὰ ἐν τῇ ὁδῷ ὁποῦ ὑπάγετε, τότε θέλετε καταβιβάσει τὴν πολιάν μου μετὰ λύπης εἰς τὸν **τάφον** [εἰς **σχεόλ**, τὴν **λήθη**]». — Γένεσ. μβ'. 38.

Οὗτοι ἦσαν οἱ λόγοι τοῦ Ἰακώβ, ὁπόταν ἀπεχωρίζετο τοῦ **Βενιαμιν**, καὶ ἐφοβεῖτο μὴ τυχὸν οὗτος φονευθῇ ὥς ὑπέθεσεν ὅτι εἶχε γείνει εἰς τὸν Ἰωσήφ.

Οἱ αὐτοὶ ἀκριβῶς λόγοι ἐπαναλαμβάνονται ὑπὸ παρομοίας περιστάσεις, εἰς κεφαλ. μδ'. 29, ὁπόταν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἀφηγοννται εἰς αὐτὸν τὴν περὶ **Βενιαμιν** ἀποχαιρετιστήριον ἐντολὴν τοῦ πατρὸς των. Εἰς τὸ 31ον δὲ ἐδαφιον οἱ ἀδελφοὶ ἐκθέτουσι τὸ ζήτημα ὥς πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες.

«Οἱ δοῦλοί σου θέλουσι καταβιβάσει τὴν πολιάν τοῦ δούλου σου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν, μετὰ λύπης εἰς τὸν **τάφον**. [τὸν **σχεόλ**, τὴν **λήθη**]».

Ἐνταῦθα ἔχομεν τέσσαρά τινα παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ λέξις **σχεόλ** μετεφράσθη «**τάφος**», καὶ καλοῦμεν ἕκαστον νὰ ἴδῃ πόσον ἀνάρμοστον ἦθελεν εἶσθαι ἐὰν ἐνταῦθα ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ λέξις **ἄδης**, ἢ κόλασις, προσδιδομένης εἰς τὴν λέξιν τῆς συνήθους καὶ κοινῶς ἀποδεκτῆς ἐννοίας τοῦ πυρός, τῆς ἀγωνίας καὶ τῶν βασάνων. Οἱ μεταφρασταὶ, πασιφανῶς, ἐγνώριζον καλῶς ὅτι ἡ λέξις **ἄδης**, ἢ κόλασις, ὥς συνήθως ἐννοεῖται, ἦθελεν παρᾶσχει πολὺ ψευδεῖς ιδέας περὶ τῶν προσδοκιῶν καὶ ἐλπίδων τοῦ Ἰακώβ περὶ ἑαυτοῦ, ὥς ἐπίσης καὶ τῶν υἱῶν του περὶ αὐτοῦ, καὶ ὥς ἐκ τούτου μετέφρασαν τὴν λέξιν «**τάφος**». Οὐχ ἥτιον ὁμως, δὲν ἐπίστευον, ὥς οὔτε ἡ Ζεγάλη πλειονότης τοῦ κόσμου πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰακώβ κατέβη

εἰς τὸν ταφον, ἥ οὐ ἐφρόνει οὐ ἤθελε καταβῆ εἰς τὸν ταφον. Ἄλλ' οὔτε ὁ πατριάρχης, λέγων τοῦτο, εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὴν ἐν τῷ μνημείῳ ταφὴν τοῦ σώματός του, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἤθελεν ἀναμφιβόλως μεταχειρισθῇ τὴν ἰδίαν περὶ ταφου Ἑβραϊκὴ λέξιν **κεπουραχ** (Γένεσ. λε'. 20) τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη ὁμιλῶν περὶ τοῦ τάφου τῆς Ραχήλ, ἥ ἄλλως ἤθελε μεταχειρισθῇ τὴν ἰδίαν λέξιν, (**κέμπερ**) τὴν ὁποίαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωσήφ μετεχειρίσθη ὁμιλῶν περὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἰακώβ, τὸν ὅποτον αὐτὸς ὁ Ἰακώβ εἶχεν ἤδη προετοιμάσῃ πρὶν ἀποθάνει. (Γένεσ. ν'. 5) Ἀπεναντίας, βλέπομεν ὅτι ὁ Ἰακώβ ὠμίλει περὶ **ἑαυτοῦ** ὡς ψυχῆς ἢ ὑπάρξεως, καὶ ὅτι ἡ ἀπαγοήτευσις καὶ θλίψις αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τοῦ Βενιαμίν ἤθελε καταβιβάσει αὐτὸν εἰς τὴν **λήθην**, εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου, κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ ἤδη, καὶ τὴν ἀσθενικὴν του ὑγιείαν.

«Ἐὰν ὁ Κύριος κάμη θαῦμα, καὶ ἀνοιξῇ ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ καταπίῃ αὐτοὺς.... καὶ καταβῶσι ζῶντες εἰς τὸν **ἄδην** [**σχεόλ**, εἰς τὴν **λήθην**]. — Ἀριθ. ιστ'. 30.

«Καὶ κατέβησαν....ζῶντες εἰς τὸν **ἄδην**, [**σχεόλ**] καὶ ἡ γῆ ἐκλείσθη ἐπάνωθεν αὐτῶν καὶ ἠφανίσθησαν ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς». — Ἀριθμ. ιστ'. 33.

Τὰ δύο ταῦτα χωρία, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν «**Κορέ**, τὸν **Δαθὰν** καὶ **Ἀβειρών**, καὶ δεικνύοντα τίνι τρόπῳ ἠφανίσθησαν, δὲν δύνανται νὰ ἐννοηθῶσιν ὡς σημαίνοντα ὅτι κατῆλθον εἰς τόπον βασάνων», διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἀνάγκη νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι ὁ τοιοῦτος τόπος εὐρίσκεται ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ταύτης. Πόσον ἀπλούστατα ὁμῶς παρίστανται τὰ λεγόμενα διὰ ὁρθῶς ἐννοηθῶσιν ὡς σημαίνοντα ὅτι ἡ γῆ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ κατέπιεν αὐτοὺς, καὶ οὗτοι κατῆλθον ἐκ μέσου τῆς δράσεως τῆς ζωῆς εἰς τὴν λήθην καὶ τὴν ἀναισθησίαν.

«**Πῦρ** ἐξήφθη ἐν τῷ θυμῷ μου, καὶ θέλει ἐκκαυθῆσεως εἰς τὰ κατώτατα τοῦ **ἄδου** [**σχεόλ**, τῆς **λήθης**], καὶ θέλει καταφάγει τὴν γῆν μετὰ τῶν γεννημάτων αὐτῆς, καὶ θέλει καταφλογίσει τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων». — Δευτερ. λβ'. 22.

Ἐν τῷ ἐδαφίῳ τούτῳ γίνεται, ἀναμφιβόλως, μνεῖα πυρός.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο καὶ πῦρ κατὰ γράμμα. Ἡ ὅλη σειρά τοῦ λόγου δεικνύει ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ τῆς ζηλοτυπίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ διακήρυξις τοῦ χωρίου ἐξακολουθεῖ, «θέλουσιν ἀναλωθῇ ἐκ τῆς πείνης, καὶ καταφαγωθῇ ἀπὸ φλογώδεις νόσους, καὶ μὲ πικρὸν ὄλεθρον Ἐξωθεν μάχαιοσιν καὶ ἔσωθεν τρόμος θέλουσιν καταναλώσει». Δὲν ἀφίνεται δὲ εἰς ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν περὶ τοῦ πῶς ἐξεπληρώθη ἡ προφητεία αὕτη διότι ὁ Ἀπόστολος αὐλος, ὁμιλῶν ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἀναφέρει τὸ ἐδάφιον τοῦτο, καὶ ἐφαραόζει αὐτὸ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα, καὶ ἐπὶ τῆς θλίψεως ἧτις ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτῶν ὡς ἔθνους, ὅποτι οὗτοι ἐπέρριψαν τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ ἀπερρίφθησαν ἀκολούθως οἱ ἴδιοι ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ὁ Ἀπόστολος ἀποφαινεται ὅτι ἔφθασεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος (Α. Θεσσαλ. β'. 16). Ἡ θεία ὀργὴ ἐξήφθη κατ' αὐτῶν, καὶ ἐξηκολούθησεν ἐκκαιομένη κατ' αὐτῶν, μέχρις οὗ οὗτοι, ὡς λαός, ὑπέφερον διὰ τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἁμαρτίας. Ἀφοῦ δὲ ἡ θεία ὀργὴ κατακαύσῃ τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἀνομίας καὶ παραβάσεις, διερευνήσῃ καὶ δοκιμάσῃ αὐτοὺς οὕτως μέχρι καὶ τῆς ἐλαχιστῆς λήθης [σιεὸλ] τοιαύτης παρανομίας, θὰ λαλήσῃ τότε εἰρηνικῶς πάλιν πρὸς αὐτοὺς, λέγων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, «Παρηγορεῖτε, παρηγορεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεὸς σας, λαλήσατε παρηγορητικά πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ φωνήσατε πρὸς αὐτήν, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς ταπεινώσεως αὐτῆς ἐπληρώθη, ὅτι ἡ ἀνομία αὐτῆς συνεχωρήθη διότι ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Κυρίου διπλάσιον διὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτῆς». (Ἑσα. μ'. 1, 2.) Τότε θέλει ἐπακολουθήσῃ ἐπίσης ἡ σωτηρία τοῦ Ἰακώβ, ἡ διὰ θείας ἐμπνεύσεως προφητευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «Καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, διὰν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν» (Ρωμ. ια'. 26, 27). Ἡ ἰδίᾳ δὲ ἀλήθεια, ὅτι τὴν τοιαύτην ἔξαψιν τῆς θείας ὀργῆς μέχρι τῆς κατωτάτης λήθης, κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, θείας ἐπακολουθήσῃ ἡ θεία εὐλογία, καταδεικνύεται εὐθὺς κατωτέρω τοῦ ἰδίου κεφαλαίου. — Ὅρα Δευτέρ. λβ'. 26 — 43.

«Ὁ Κύριος θανατώνει καὶ ζωοποιεῖ : καταβιβάζει εἰς τὸν

ἄδην [σχεόλ, λήθην], καὶ ἀναβιβάζει [δι' ἀναστάσεως ἐκ τῆς λήθης, τοῦ σιεὸλ]». — Α'. Σαμ. β'. 6.

«Οἱ πόνοι τοῦ ἄδου [τῆς λήθης, σιεὸλ] μὲ περιεκύκλωσαν, αἱ παγίδες τοῦ θανάτου μὲ ἔφθασαν». — Β'. Σαμλ. κβ'. 6.

Ὁ προφήτης Δαβίδ ἐξέφρασεν ἐνταῦθα τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ζωὴ αὐτοῦ διετελεῖ ἐν κινδύνῳ, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Σαούλ. Τὸ θέμα τοῦ λόγου, ἐν τούτοις, δεικνύει καταφανῶς ὅτι ὁ Ψαλμωδὸς ὁμιλεῖ προφητικῶς περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ χρόνου τῆς πλήρους σωτηρίας καὶ ἀπολυτρώσεως τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἀπὸ τοῦ παρόντος πονηροῦ αἰῶνος εἰς τας δόξας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, δεικνύων (εἰς τὰ ἐδάφια 8 — 18) ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ θέλει λάβει χώραν ἀκριβῶς πρὸ μεγάλης τινὸς θλιψεως, καὶ ἐκδηλώσεως τῆς θείας ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς ἀσεβείας.

«Ἡ πολιὰ αὐτοῦ ἄς μὴ καταβῇ εἰς τὸν ἄδην [σχεόλ, λήθην] ἐν εἰρήνῃ.... ἀλλὰ νὰ καταβιβάσῃς τὴν πολιὰν αὐτοῦ μὲ αἷμα εἰς τὸν ἄδην [σχεόλ, λήθην]». — Α. βασιλ. 6, 9.

Ὁ λαλῶν οὕτως ἐνταῦθα ἦν ὁ Δαβίδ, δεικνύων εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὅτι ὁ Ἰωάβ ἦν ἐπικινδυνὸς ἄνθρωπος, ἄνθρωπος αἰμοχαρὴς, εἰς τὸν ὁποῖον προσήκει παρομοία ἀνταπόδοσις πρὶν ἀποθάνῃ. Τὸ νὰ ὑποτεθῇ ἐνταῦθα ὅτι ὁ Δαβίδ εἶχε ποτε κατὰ νοῦν ἄδην, ὑπὸ τὴν συνήθη ἔννοιαν τῆς λέξεως, «κόλασιν βασάνων», ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ πῶς ἡ «πολιὰ» του ἤθελε κατέλθει εἰς τοιοῦτόν τι μέρος, ὅταν μάλιστα ἡ τοιαύτη θεωρία βεβαιωθῇ ὅτι ἡ «πολιὰ», ἡ κόμη τῆς κεφαλῆς, ὡς καὶ ὅλον τὸ ἐπίλοιπον σῶμα ἐνταφιάζεται, καὶ ὅτι ἡ γυμνὴ ψυχὴ ἢ πνεῦμα κατερχεται εἰς τὸν ἄδην. Ἀλλὰ, μὲ τὴν προσήκουσαν ἔννοιαν ὑπ' ὅψιν, οὐδεμία δυσκολία ὑπάρχει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ πολιὰ τοῦ Ἰωάβ, καὶ ἡ πολιὰ τοῦ Ἰακώβ, κατῆλθον ὁμοῦ εἰς τὸν σχεόλ τὴν λήθην, τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου. Ἡ λέξις δὲ «πολιὰ» εἶναι ἀπλῶς μεταφορικὴ λέξις σημαίνουσα γηρατεῖα.

«Καθὼς τὸ νέφος διαλύεται καὶ χάνεται, οὕτως ὁ κατα-

βαίνων εἰς τὸν τάφον [σιεὸλ] δὲν θὰ ἐπαναβῇ. — Ἰὼβ. ζ'. 9.

Ὁ Ἰὼβ. δεικνύει ἐνταῦθα τὴν τελείαν καταστροφὴν τῆς ψυχῆς ἢ ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ θανάτῳ. Οὐχ ἦτιον, εἰς τὸ ἐδάφιον 21ον, περαίνει τὸν συλλογισμόν του μὲ τὴν δήλωσιν, «Μετ' ὀλίγον θέλω κοιμᾶσθαι ἐν τῷ χώματι καὶ τὸ πρωῒ θέλεις μὲ ζητήσῃ, καὶ δὲν θέλω ὑπάρχει.» Ἐνταῦθα τὸ μεταξὺ διάστημα τοῦ θανάτου ἀναφέρεται ὡς ὕπνος, ὡς ἐπίσης ὁ Χιλιετής αἰὼν ἀναφέρεται ὡς «τὸ πρωῒ», καὶ ὁ παρὼν αἰὼν ὡς ἡ νύξ τοῦ κλαυθμοῦ καὶ τῆς θλίψεως, τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ὁδυρμοῦ. Ὁ Κύριος θέλει ζητήσῃ τὸν Ἰὼβ. κατὰ τὴν πρωίαν αὐτὴν, ἐν τῇ δυνάμει τῆς ἀναστάσεως, καίτοι δὲ δὲν θέλει ὑπάρχει, καίτοι ὁ θάνατος θὰ ἔχη ἐπιτελέσῃ τὴν πλήρη αὐτοῦ καταστροφὴν, ἐντούτοις, τὸ γεγονός τοῦτο δὲν ὑπερβαίνει τὴν θείαν δύναμιν, καὶ συνεπῶς ὅταν ὁ καιρὸς τοῦ Κυρίου ἐπιστῇ, «θέλει ἐπιβλέψῃ εἰς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ», ὅταν ἡ ἡμέρα τῆς ἐκδικήσεως θὰ ἔχη παρέλθῃ, καὶ ἔλθωσιν οἱ καιροὶ τῆς ἀναψυχῆς — τότε θέλει καλέσῃ, καὶ ὁ Ἰὼβ. καὶ πάντες οἱ λοιποὶ θὰ ἀποκριθῶσιν εἰς αὐτόν. — Ὅρα Κεφάλ. ιδ'. 14, 15.

«Ταῦτα εἶναι ὡς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ τί δύνασαι νὰ κάμῃς; Εἶναι βαθύτερα τοῦ ᾄδου (σιεὸλ,) τί δύνασαι νὰ γνῶσιν». — Ἰὼβ. ια'. 8.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Σωφάρ, ἐνὸς τῶν πεπλανημένων παρηγορητῶν τοῦ Ἰὼβ., τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἤλεγξε. Διὰ τούτων πειρᾶται οὗτος νὰ δείξῃ εἰς τὸν Ἰὼβ. ὅτι αἱ θεῖαι περὶ διακυβερνήσεως ἀρχαὶ εἰσὶν ἀνεξερευνήτοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὡς εἰκόνα δὲ τῆς τελείας ἐλλείψεως γνώσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀναφέρει τὸν σιεὸλ, καὶ παραβάλλει τὰ δύο ταῦτα, ὅπως δηλ. δὲν ὑπάρχει γνῶσις εἰς σιεὸλ, τοιουτοτρόπος, ἰσχυρίζεται, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ γνῶσις περὶ τῆς θείας σοφίας καὶ τοῦ θείου σχεδίου.

«Εἶθε νὰ μὲ ἔκρυπτες ἐν τῷ τάφῳ (σιεὸλ, ἀφάνειαν) νὰ μὲ ἐσκέπαζες ἕωσοῦ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ σου, νὰ προσδιώριζες εἰς ἐμὲ προθεσμίαν, καὶ τότε νὰ μὲ ἐνθυμηθῇς»; — Ἰὼβ. ιδ'. 13.

Ἐνταῦθα ἔχομεν τὴν ἀπλουσιότητα καὶ μᾶλλον ρητὴν ἐκδήδωσιν τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰωβ. Οὗτος δὲν ἀνησύχει περὶ τοῦ ὅ,τι ἡ παροῦσα κατάστασις τῆς ἁμαρτίας, τῆς λύπης, τῶν θλίψεων καὶ πόνων ἔμελλε νὰ διαιωνισθῇ ὅ,τι ἐπεθύμει ἦν νὰ κρυβῇ ἐν λήθῃ μέχρι τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἡ ἀρά, ἡ «ὀργή», θέλει ἀρθῇ ἐκ τῆς γῆς, καὶ καιροὶ ἀνακουφίσεως θὰ ἀντικαταστήσωσι ταύτην. Ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ ἐκλείψῃ διαπαντός. Οὐχὶ ! Τρέφων πεποίθησιν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θεὸς προέβλεψε περὶ μελλούσης ζωῆς δι' ἀναστιάσεως, προσεύχεται ἵνα ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ὠρισμένῳ αὐτοῦ καιρῷ, ἀφοῦ ἡ ἀρὰ τῆς ἁμαρτίας ἀρθῇ, ἐνθυμηθῇ αὐτὸν, καὶ καλέσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς ἀφανείας καὶ λήθης εἰς τὸ εἶναι καὶ πάλεν, διὰ τῆς δυνάμεως ἧτις μέλλει τότε νὰ ἐξασκηθῇ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ ἀποκατάστασιν τῶν πάντων. — Πράξ. γ'. 19 — 21.

«Ἐὰν προσμένω ὁ τάφος (σιεὸλ, λήθη, ἀφανεia) εἶναι ἡ κατοικία μου. Ἐστρωσα τὴν κλίνην μου ἐν τῷ σκότει-ἐβόησα πρὸς τὴν φθορὰν σὺ εἶσαι πατήρ μου πρὸς τὸν σκόληκα, μήτηρ μου καὶ ἀδελφὴ μου εἶσαι». — Ἰωβ. ιζ'. 13, 14.

Πόσον ἐκφραστικὴ εἶναι ἡ τοιαύτη γλῶσσα ! Ἡ ἀφανεia εἶναι ὁ οἶκος ἢ ἡ κλίνη του, καὶ αὕτη εἶναι πλήρης σκοτίους — ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰωβ., ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ, κοιμᾶται, νεκρά, ἀναίσθητος, ἀναμένουσα τὴν πρωίαν τῆς ἀναστιάσεως, καθ' ὃν χρόνον τὸ σῶμα αὐτοῦ θὰ ἔχῃ φθαρῇ ἐντελῶς.

«Καὶ ποῦ τῶρα ἡ ἐλπίς μου ; καὶ τὴν ἐλπίδα μου τίς θέλει ἰδεῖ ; εἰς τὸ βάθος τοῦ ἄδου [σιεὸλ] θέλει καταβῇ βεβαίως θέλει ἀναπαυθῇ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ χώματι». — Ἰωβ. ιζ'. 15, 16.

Ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἐκφράζει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν, ἀλλ' ἐρωτᾷ πόσοι δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν τοιαύτην πεποίθησιν. Ἐξέφρασεν ἤδη τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ θέλει εἶσθαι ἀπλῶς ὕπνος, ἐκ τοῦ ὁποίου θέλει ἐξεγερθῇ τὸ πρωῒ. Πλὴν, καίτοι ἕκαστος ἰδιαιτέρως κατέρχεται εἰς σιεὸλ, τὴν λήθην, εἴτε ἔχουσι τὴν ἐλπίδα ταύτην ἢ οὐχὶ, πάντες εὐρίσκουσιν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ χώματι.

«Διάγουσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν ἀγαθοῖς, καὶ ἐν μιᾷ

οιγμῇ καταβαίνουσιν εἰς τὸν ἄδην [σιεόλ, ἀφάνειαν]». — Ἰώβ. κα΄. 13.

Ὁ Ἰώβ. περιγράφει ἐνταῦθα τὴν εὐημερίαν τινῶν, οἵτινες δὲν εἶναι τέκνα Θεοῦ, — ἀντιπαραβάλλων τὴν τοιαύτην εὐημερίαν πρὸς τὰς θλιψεις, τὰς ὁποίας δοκιμάζουσιν ἄλλοι, οἱ ὅποιοι εἶναι τέκνα Θεοῦ, καὶ οἵτινες ὑποβάλλονται ὑπὸ τὴν ράβδον τῆς θείας διορθώσεως, ὅπως παρασκευασθῶσι καὶ κατασιῶσι κατάλληλοι δι' ὑπερτέρας εὐλογίας καὶ δόξας μετὰ ταῦτα.

«Ἡ ξηρασία καὶ ἡ θερμότης ἀρπάζουσι τὰ ὕδατα τῆς χιόνος, ὁ δὲ τάφος [σιεόλ, ἀφάνεια] τοὺς ἀμαρτωλούς.» — Ἰώβ. κδ΄. 19.

Ἄπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἡμαρτησε, καὶ συνεπῶς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑπόκειται εἰς τὸν θάνατον καὶ κατέρχεται εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν καὶ ἀφάνειαν. Ἡ μόνη δὲ ἡμῶν ἐλπίς ἔγκειται εἰς τὸν ἀπολυτρώσαντα ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου, καὶ ὅστις, «κατὰ τὴν πρωίαν», θέλει ἐξαγάγει ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀφανείας, κατὰ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ ὑπόσχεσιν. Ὁ Ἰώβ. ἐν τούτοις, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἀναφέρει εἰδικῶς τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀμαρτιαν, οἵτινες ἐπισπεύδουσι τὸν θάνατον αὐτῶν διὰ πονηρᾶς πορείας ἢ πολιτείας των.

«Γυμνὸς ὁ ἄδην [σιεόλ, ἀφάνεια] ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀπώλεια δὲν ἔχει σκέπασμα». Ἰώβ. κστ΄. 6.

Ὁ Ἰώβ. ἐνταῦθα καταδεικνύει τὴν πανοσφίαν τοῦ Δημιουργοῦ ὅστις οὐχὶ μόνον γνωρίζει τὸ τέλος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ πᾶν κρύφιον καὶ ἄφα εἶναι φανερον καὶ κατάδηλον εἰς τὸν διερευνητικὸν αὐτοῦ ὀφθαλμόν.

«Διότι ἐν τῷ θανάτῳ δὲν ὑπάρχει ἐνθύμησις περὶ σοῦ ἐν τῷ ἄδῃ [σιεόλ, ἀφάνεια] τις θέλει σὲ δοξολογήσει». — Ψαλμ. στ΄. 5.

Ὅποίαν σαφῇ καὶ θετικῇ διακήρυξιν ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι-χωρίῳ, ἀποδεικνύουσιν τὴν ἑλλειψιν συνειδητέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ θανάτῳ! Παρατηρητέον ὅτι ἡ διακήρυξις αὕτη δὲν γίνεται ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλ' ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ αἰνέσωσι καὶ εὐχαριστήσωσιν αὐτὸν διὰ τὰ ἐλέη αὐτοῦ. Παρατηρητέον δ'